

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАТИКИ,
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ІНФРАСТРУКТУРИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового
інституту інноватики,
природокористування та
інфраструктури

Василь БРИЧ

“ 03 ” 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового
інституту новітніх освітніх технологій

Святослав ПИТЕЛЬ

“ 03 ” 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни «Сучасні концепції природокористування»

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань: 10 «Природничі науки»

Спеціальність: 101 «Екологія»

Освітньо-професійна програма: «Екологія та біоекономіка»

Кафедра екології та охорони здоров'я

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції, (год.)	Практ., (год.)	ІРС, (год.)	Тренінг, (год.)	Самост. Робота студ. (год.)	Разом, (год.)	Залік (сем.)
Денна	I	II	30	15	5	4	66	120	II
Заочна	I	II	8	4	-	-	108	120	II

ТЕРНОПІЛЬ – 2023

Робочу програму склав: канд. с.-г. наук, доцент Олександр Бондар

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології та охорони здоров'я, протокол № 3 від 03 жовтня 2023 р.

В.о. завідувача кафедри Леонід БИЦЮРА

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності «Екологія», протокол № 3 від 03 жовтня 2023 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності Леонід БИЦЮРА

Гарант ОПП Василь ФАЙФУРА

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Сучасні концепції природокористування»

1. Опис дисципліни «Сучасні концепції природокористування»

Дисципліна – «Сучасні концепції природокористування»	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	Галузь знань 10 Природничі науки	Статус дисципліни вибіркова Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність 101 Екологія	Рік підготовки: <i>Денна – I</i> <i>Заочна – I</i> Семестр: <i>Денна – 1</i> <i>Заочна – 1</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – магістр	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 15 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин – 120		Самостійна робота: <i>Денна – 66 год.</i> <i>Заочна – 108 год</i> Тренінг – 4 год. Індивідуальна робота – 5 год.
Тижневих годин: Денна форма навчання семестр – 8 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – залік

2. Мета і завдання вивчення дисципліни «Сучасні концепції природокористування»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Головна мета курсу «Сучасні концепції природокористування» («СКП») – закласти основи знань з теорії та практики сучасного природокористування, показати необхідність екологізації всіх сфер життя людства.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

В результаті вивчення дисципліни «СКП» студенти повинні знати:

- наукові основи природокористування, закономірності та принципи раціонального природокористування;
- еколого-економічні проблеми раціонального використання природних ресурсів і стратегічні напрями їх вирішення;
- основні концепції природокористування, їх зміст, еволюцію.

В результаті вивчення дисципліни «СКП» студенти повинні вміти:

- критично оцінювати вплив людської діяльності на довкілля;
- застосовувати головні концептуальні положення для вирішення проблем довкілля;
- оцінювати ступінь гармонійності взаємини між суспільством і природою;
- обґрунтовувати власну думку стосовно збереження довкілля на основі положень наукових концепцій.

Завдання лекційних занять

Мета проведення лекцій полягає у тому, щоб ознайомити студентів із головними теоретичними і прикладними питаннями природокористування, світовим досвідом та сучасним станом вирішення екологічних проблем.

Завдання лекційних занять полягає у:

- викладанні студентам у відповідності з програмою та робочим планом основних питань взаємини людини і навколишнього середовища;
- формуванні у студентів цілісної системи теоретичних і проблемних знань з курсу «СКП».

Завдання проведення практичних занять

Мета проведення практичних занять полягає у тому, щоб виробити у студентів практичні навички економічного аналізу процесів природокористування на всіх рівнях.

Завдання проведення практичних занять:

- сформулювати широкі теоретичні знання в галузі природокористування;
- навчитися критично оцінювати та аналізувати різні концептуальні підходи до розв'язання проблем довкілля;
- засвоїти положення концепцій взаємодії людини і природи;
- глибше засвоїти та закріпити теоретичні знання, одержані на лекціях.

3. Програма навчальної дисципліни «Сучасні концепції природокористування»

Змістовий модуль 1. Наукові засади природокористування

Тема 1. Екологічні основи природокористування

Визначення, предмет, завдання і значення екології. Сучасний стан, структура екології, її зв'язок з іншими дисциплінами, роль в житті суспільства. Роль вчення В.І. Вернадського про ноосферу для розвитку екології. Поняття про прикладні аспекти

екології.. Сукупність наукових методів дисципліни. Екологізація функціонування триєдиної системи «природа–господарство–населення». Основні екологічні закони.

Тема 2. Форми антропогенного впливу на навколишнє середовище

Основні форми, обсяги і наслідки антропогенного впливу на навколишнє середовище. Зміни кругообігу речовин у природі. Порушення і деградація поверхні планети. Зміни енергетичних і буферних властивостей Землі. Знищення біологічного розмаїття планети.

Тема 3. Сучасні проблеми природокористуванні в світі й Україні

Сучасний стан навколишнього природного середовища Світу. Основні проблеми соціально-економічного розвитку України та причини виникнення екологічної кризи. Загальний стан природних ресурсів України та проблеми їх використання. Заповідна справа в Україні. Великомасштабні територіальні природоохоронні проблеми України. Шляхи поліпшення екологічної ситуації.

Тема 4. Природокористування як система людської діяльності

Поняття про природокористування. Види природокористування. Принципи природокористування. Загальне і спеціальне природокористування. Раціональне і нераціональне природокористування. Інститут платності за використання природних ресурсів.

Тема 5. Еколого-економічні основи земле-, водо- та лісокористування й використання мінеральних ресурсів.

Класифікація природних ресурсів та природних чинників. Проблеми використання, охорони і відтворення водних, лісових, мінеральних, земельних та біологічних ресурсів. Напрямки раціонального використання природних ресурсів у галузях економіки. Природоохоронні проблеми галузевого природокористування.

Змістовий модуль 2. Концепції взаємин людини і природи

Тема 6. Історичні аспекти взаємодії людства і природи. Філософські та культурологічні концепції взаємин людини і природи

Особливості взаємин людини і природи на примітивному етапі природокористування. Агрокультурний етап природокористування. Машинно-індустріальний етап. Постіндустріальний період. Моральна концепція природи. Моральна концепція людини. Уявлення про природу в античному світі. Уявлення про природу в різних релігіях світу. Концепція панування над природою. Інвайроменталізм та його види: ексцентризм і техноцентризм. Ідеї глобалізму і довкілля. Місце природоохоронних ідей у взаєминах природи і суспільства.

Тема 7. Концепції географічного детермінізму

Вплив середовища на життєдіяльність людей. Поява школи інвайроменталізму і передумови її виникнення. Роль географічних чинників, у формуванні форм правління.. Ідеї І. Канта (1724- 1804) та Г. Гегеля (1770-1831), К. Ріттера (1779- 1859) про визначальну роль навколишнього середовища у розвитку народів і держав, право окремих народів на управління всіма іншими народами. Е. Реклю (1830- 1905) і його схема еволюції людства. Антропогеографічна школа Фрідріха Ратцеля (1844-1904). Поссібілізм як школа «географії людини» з пошуку гармонії у взаєминах природи і господарства та форм господарської діяльності, які найбільш гармоніюють з навколишнім середовищем.

Тема 8. Вчення В. І. Вернадського про ноосферу

Єдність людства і біосфери. Історичний нарис ідей про ноосферу. Головні положення вчення В. І. Вернадського і П. Тейяра де Шардена про гармонізацію розвитку суспільства і природи. Ноосфера як сфера людського розуму, думок, почуттів і прагнень та еволюційний стан біосфери. Імплементация ідей вчення про ноосферу.

Тема 9. Економічні моделі природокористування. Зелена і циркулярна економіка

Поняття екологізації виробництва. Теоретичні основи екологізації суспільного виробництва. Біологічні аспекти екологізації виробництва. Технічні аспекти екологізації виробництва. Технологічні аспекти екологізації виробництва. Економічні аспекти екологізації виробництва. Природокористування в неокласичній та неокейнсіанській економіках. Концепції екологічної та «зеленої» економіки. Мета політики «зеленого» зростання. Поняття про циркулярну економіку.

Принципи і передумови функціонування зеленої економіки. Мета і пріоритети зеленої економіки. Десять ключових секторів зеленої економіки. Перспективи реалізації ідей зеленої економіки. Ключові переваги зеленої економіки. Трансформація економіки з впровадженням зелених пріоритетів. Циркулярна економіка і її положення. Бізнес-моделі зеленої економіки. Синя економіка: інноваційні зміни та інтегральний еколого-економічний ефект. Принципи управління в рамках синьої економіки.

Тема 10. Концепція екологічних мереж

Природний каркас території. Структурні елементи екологічної мережі. П'ять рівнів екологічної мережі: біосферний, європейський, національний, регіональний та локальний. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі. Екологічні мережі як інструмент впровадження Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Тема 11. Довкілля в концепціях розвитку майбутнього

Діяльність Римського клубу і футуристичні прогнози. Основні доповіді Римського клубу. «Межі росту» (1972 р., Д. і Д. Медоуз). «Людство на роздоріжжі» (1974 р., М. Масарович і Е. Пестель). «Перебудова міжнародного порядку» (1976 р., Я. Тинберген). «Цілі для людства» (1977 р., Е. Ласло). «Поза межами віку марнотратства» (1976 р., Д. Гарбор та ін.). «Енергія: зворотний рахунок» (1978 р., Т. Монбріаль). «Діалог про багатство і добробут» (1980 р., О. Джаріні). «Дороговкази в майбутнє» (1980 р., Б. Гаврилишин). «Третій світ спроможний себе прогодувати» (1984 р., Р. Ленуар). «Майбутнє океанів» (1986 р., Е. Манн-Боргезе). «За межами росту» (1988 р., Е. Пестель). «Брати природу до уваги: до національного доходу, що сприяє життю» (1995 р., В. Ван Дірен). «Фактор чотири: подвійний добробут – зменшене вдвічі використання ресурсів» (1997 р., Е. Вайцзеккер). «Управління морями як глобальним ресурсом» (1998 р., Е. Манн-Боргезе). «Межі росту – через 30 років» (2004, Д. Медоуз та ін.). «Фактор п'ятий: перетворення глобальної економіки на основі 80% покращення у продуктивності ресурсів» (2009 р., Е. фон Вайцзеккер, Ш. Деша, К. Харгроуз, М. Сміт, П. Стасинопулос). «Синя економіка» (2009 р., Г. Паулі). «2052: Глобальний прогноз на наступні сорок років» (2012 р., Й. Рандерс). «Some Op! Капіталізм, короткозорість, населення і руйнування планети» (2018 р., Е. фон Вайцзеккер і А. Війкман та ін.)

Тема 12. Передумови формування ідеї сталого розвитку та трансформація світоглядних підходів у сфері взаємодії людини та природи

Визначення і сутність стратегії сталого розвитку. Завдання і головні принципи переходу до сталого розвитку. Історія формування концепції сталого розвитку. Сучасні глобальні екологічні виклики. Міжнародне співробітництво та інституції у реагуванні на глобальні проблеми. Вплив глобальних та регіональних чинників на стан довкілля в Україні.

Тема 13. Міжнародна діяльність у галузі сталого розвитку

Конференція ООН «Людина і довкілля» (Стокгольм, 1972). Всесвітня стратегія охорони природи (1980). Доповідь «Наше спільне майбутнє» (1987). Ріо-де-Жанейрська декларація з навколишнього середовища та розвитку. План дій «Порядок денний на 21 ст.». РКЗК ООН, Кіотський протокол та його ринкові механізми. Конвенція про біологічне різноманіття і Картахенський протокол. Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку. Йоганнесбурзький план виконання рішень. Комісія ООН зі сталого розвитку. Конференція ООН з питань зміни клімату (Копенгаген, 2009). Конференція ООН зі сталого розвитку («Ріо+20»). Хартія Землі. Десятиліття освіти задля сталого розвитку ООН, 2005-2014.

Доповіді про світовий розвиток Світового банку. Декларація тисячоліття і цілі Розвитку Тисячоліття як відображення нового етапу в розвитку людства. Доповіді про людський розвиток Програми розвитку ООН.

Тема 14. Індикатори сталого розвитку

Загальні підходи до визначення індикаторів сталого розвитку. Групи екологічних, економічних та соціальних індикаторів сталого розвитку. Загальна методологія розрахунку індикаторів сталого розвитку. Комплексні індикатори сталого розвитку. Індекс людського розвитку. Критерій реального прогресу. Розрахунок екологічного сліду. Індекс живої планети. Індекс екологічної сталості. Індекс екологічного виконання. Індекс щасливої планети.

Тема 15. Україна на шляху до сталого розвитку

Особливості екологічної політики України в контексті сталого розвитку. Умови забезпечення сталого розвитку населених пунктів. Головні аспекти переходу до сталого розвитку України. Адаптація Глобальних цілей сталого розвитку до умов України. Стратегія сталого розвитку України.

**4. Структура залікового кредиту дисципліни «СКП»
денна форма навчання**

	Кількість годин					
	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Тренінг	Самостійна робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Наукові засади природокористування.						
Тема 1. Екологічні основи природокористування	2	1		2	4	Поточне опитування
Тема 2. Форми антропогенного впливу на навколишнє середовище	2	1			5	
Тема 3. Сучасні проблеми природокористуванні в світі й Україні	2	1			4	
Тема 4. Природокористування як система людської діяльності	2	1			5	
Тема 5. Еколого-економічні основи земле-, водо- та лісокористування й використання мінеральних ресурсів	2	1			4	
Тема 6. Історичні аспекти взаємодії людства і природи. Філософські та культурологічні концепції взаємин людини і природи	2	1			5	
Тема 7. Концепції географічного детермінізму	2	1	2		4	
Змістовий модуль 2. Концепції взаємин людини і природи.						
Тема 8. Вчення В. І. Вернадського про ноосферу	2	1		2	5	Поточне опитування
Тема 9. Економічні моделі природокористування. «Зелена» і циркулярна економіка.	2	1		4		
Тема 10. Концепції екологічних мереж	2	1		5		
Тема 11. Довкілля в концепціях розвитку майбутнього	2	1	2	4		

Тема 12. Передумови формування ідеї сталого розвитку та трансформація світоглядних підходів у сфері взаємодії людини та природи	2	1	1		5	
Тема 13. Міжнародна діяльність у галузі сталого розвитку	2	1			4	
Тема 14. Індикатори сталого розвитку	2	1			4	
Тема 15. Україна на шляху до сталого розвитку	2	1			4	
Разом	30	15	5	4	66	залік

заочна форма навчання

	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль 1. Наукові засади природокористування.			
Тема 1. Екологічні основи природокористування			7
Тема 2. Форми антропогенного впливу на навколишнє середовище			7
Тема 3. Сучасні проблеми природокористування в світі й Україні	2		7
Тема 4. Природокористування як система людської діяльності			7
Тема 5. Еколого-економічні основи земле-, водо- та лісокористування й використання мінеральних ресурсів			7
Тема 6. Історичні аспекти взаємодії людства і природи. Філософські та культурологічні концепції взаємин людини і природи			7
Тема 7. Концепції географічного детермінізму			8
Змістовий модуль 2. Концепції взаємин людини і природи.			
Тема 8. Вчення В. І. Вернадського про ноосферу			7
Тема 9. Економічні моделі природокористування. «Зелена» і циркулярна економіка.	2	2	7
Тема 10. Концепції екологічних мереж			7
Тема 11. Довкілля в концепціях розвитку майбутнього	2		7
Тема 12. Передумови формування ідеї сталого розвитку та трансформація світоглядних підходів у сфері взаємодії людини та природи	2	2	7
Тема 13. Міжнародна діяльність у галузі сталого розвитку			7
Тема 14. Індикатори сталого розвитку			8
Тема 15. Україна на шляху до сталого розвитку			8
Разом	8	4	108

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Наукові засади природокористування.

Практичне заняття 1.

Тема: Екологічні основи природокористування

Мета: ознайомитися з екологічними основами природокористування.

Питання для обговорення:

1. Визначення, предмет, завдання і значення екології.
2. Сучасний стан, структура екології, її зв'язок з іншими дисциплінами, роль в житті суспільства.
3. Поняття про прикладні аспекти екології..
4. Сукупність наукових методів дисципліни.
5. Екологізація функціонування триєдиної системи «природа–господарство–населення».
6. Основні екологічні закони.

Практичне заняття 2.

Тема: Форми антропогенного впливу на навколишнє середовище

Мета: ознайомитися з проявами антропогенного впливу на довкілля.

Питання для обговорення:

1. Основні форми, обсяги і наслідки антропогенного впливу на навколишнє середовище.
2. Зміни кругообігу речовин у природі.
3. Порушення і деградація поверхні планети.
4. Зміни енергетичних і буферних властивостей Землі.
5. Знищення біологічного розмаїття планети.

Практичне заняття 3.

Тема: Сучасні проблеми природокористування в світі й Україні.

Мета: вивчити найбільші проблеми природокористування.

Питання для обговорення:

1. Сучасний стан навколишнього природного середовища Світу.
2. Основні проблеми соціально-економічного розвитку України та причини виникнення екологічної кризи.
3. Загальний стан природних ресурсів України та проблеми їх використання.
4. Заповідна справа в Україні.
5. Великомасштабні територіальні природоохоронні проблеми України.
6. Шляхи поліпшення екологічної ситуації.

Практичне заняття 4.

Тема: Природокористування як система людської діяльності.

Мета: розглянути процеси природокористування як цілісну систему людської активності.

Питання для обговорення:

1. Поняття про природокористування.
2. Види природокористування.
3. Принципи природокористування.
4. Загальне і спеціальне природокористування.
5. Раціональне і нераціональне природокористування.
6. Інститут платності за використання природних ресурсів.

Практичне заняття 5.

Тема: Еколого-економічні основи земле-, водо- та лісокористування й використання мінеральних ресурсів.

Мета: вивчити особливості компонентного природокористування.

Питання для обговорення:

1. Класифікація природних ресурсів та природних чинників.
2. Проблеми використання, охорони і відтворення водних, лісових, мінеральних, земельних та біологічних ресурсів.
3. Напрямки раціонального використання природних ресурсів у галузях економіки.
4. Природоохоронні проблеми галузевого природокористування.

Практичне заняття 6.

Тема: Історичні аспекти взаємодії людства і природи. Філософські та культурологічні концепції взаємин людини і природи

Мета: ознайомитися з основними етапами взаємин людини і природи, вивчити філософські та культурологічні концепції взаємин людини і природи

Питання для обговорення:

1. Особливості взаємин людини і природи на примітивному етапі природокористування.
2. Агрокультурний етап природокористування.
3. Машинно-індустріальний етап.
4. Постіндустріальний період.
5. Моральна концепція природи. Моральна концепція людини.
6. Уявлення про природу в античному світі.
7. Уявлення про природу в різних релігіях світу.
8. Концепція панування над природою.
9. Інвайроменталізм та його види: ексцентризм і техноцентризм.
10. Ідеї глобалізму і довкілля.
11. Місце природоохоронних ідей у взаєминах природи і суспільства.

Практичне заняття 7.

Тема: Концепції географічного детермінізму

Мета: ознайомитися з ідеями впливу довкілля на діяльність людини.

Питання для обговорення:

1. Вплив середовища на життєдіяльність людей.
2. Поява школи інвайроменталізму і передумови її виникнення. Роль географічних чинників, у формуванні форм правління.
3. Ідеї І. Канта (1724- 1804) та Г. Гегеля (1770-1831), К. Ріттера (1779- 1859) про визначальну роль навколишнього середовища у розвитку народів і держав, право окремих народів на управління всіма іншими народами.
4. Е. Реклю (1830- 1905) і його схема еволюції людства.
5. Антропогеографічна школа Фрідріха Ратцеля (1844-1904).
6. Поссібілізм як школа «географії людини» з пошуку гармонії у взаєминах природи і господарства та форм господарської діяльності, які найбільш гармоніюють з навколишнім середовищем.

Змістовий модуль 2. Концепції взаємин людини і природи.

Практичне заняття 8.

Тема: Вчення В. І. Вернадського про ноосферу.

Мета: вивчити головні положення концепції ноосфери.

Питання для обговорення:

1. Єдність людства і біосфери.

2. Історичний нарис ідей про ноосферу.
3. Головні положення вчення В. І. Вернадського і П. Тейяра де Шардена про гармонізацію розвитку суспільства і природи.
4. Ноосфера як сфера людського розуму, думок, почуттів і прагнень та еволюційний стан біосфери.
5. Імплементация ідей вчення про ноосферу.

Практичне заняття 9.

Тема: Економічні моделі природокористування. Зелена і циркулярна економіка.

Мета: вивчити економічні аспекти взаємин людства і природи.

Питання для обговорення:

1. Поняття екологізації виробництва. Теоретичні основи екологізації суспільного виробництва.
2. Біологічні аспекти екологізації виробництва. Технічні аспекти екологізації виробництва.
3. Технологічні аспекти екологізації виробництва. Економічні аспекти екологізації виробництва.
4. Природокористування в неокласичній та неокейнсіанській економіках.
5. Концепції екологічної та «зеленої» економіки.
6. Принципи і передумови функціонування зеленої економіки.
7. Мета і пріоритети зеленої економіки. Десять ключових секторів зеленої економіки.
8. Перспективи реалізації ідей зеленої економіки. Ключові переваги зеленої економіки.
9. Трансформація економіки з впровадженням зелених пріоритетів.
10. Циркулярна економіка і її положення. Бізнес-моделі зеленої економіки.
11. Синя економіка: інноваційні зміни та інтегральний еколого-економічний ефект.
12. Принципи управління в рамках синьої економіки.

Практичне заняття 10.

Тема: Концепція екологічних мереж.

Мета: ознайомитися з практикою формування екологічних мереж.

Питання для обговорення:

1. Природний каркас території.
2. Структурні елементи екологічної мережі.
3. П'ять рівнів екологічної мережі: біосферний, європейський, національний, регіональний та локальний.
4. Принципи формування, збереження та використання екологічної мережі.
5. Екологічні мережі як інструмент впровадження Всеєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття.

Практичне заняття 11.

Тема: Довкілля в концепціях розвитку майбутнього.

Мета: вивчити положення футуристичних прогнозів взаємин суспільства і довкілля.

Питання для обговорення:

1. Діяльність Римського клубу і футуристичні прогнози.
2. Основні доповіді Римського клубу. «Межі росту» (1972 р., Д. і Д. Медоуз). «Людство на роздоріжжі» (1974 р., М. Масарович і Е. Пестель). «Перебудова міжнародного порядку» (1976 р., Я. Тинберген). «Цілі для людства» (1977 р., Е. Ласло).

«Поza межами віку марнотратства» (1976 р., Д. Гарбор та ін.). «Енергія: зворотний рахунок» (1978 р., Т. Монбріаль). «Діалог про багатство і добробут» (1980 р., О. Джаріні). «Дороговкази в майбутнє» (1980 р., Б. Гаврилишин). «Третій світ спроможний себе прогнати» (1984 р., Р. Ленуар). «Майбутнє океанів» (1986 р., Е. Манн-Боргезе). «За межами росту» (1988 р., Е. Пестель). «Брати природу до уваги: до національного доходу, що сприяє життю» (1995 р., В. Ван Дірен). «Фактор чотири: подвійний добробут – зменшене вдвічі використання ресурсів» (1997 р., Е. Вайцеккер). «Управління морями як глобальним ресурсом» (1998 р., Е. Манн-Боргезе). «Межі росту – через 30 років» (2004, Д. Медоуз та ін.). «Фактор п'ятий: перетворення глобальної економіки на основі 80% покращення у продуктивності ресурсів» (2009 р., Е. фон Вайцеккер, Ш. Деша, К. Харгроуз, М. Сміт, П. Стасинопулос). «Синя економіка» (2009 р., Г. Паулі). «2052: Глобальний прогноз на наступні сорок років» (2012 р., Й. Рандерс). «Come On! Капіталізм, короткозорість, населення і руйнування планети» (2018 р., Е. фон Вайцеккер і А. Війкман та ін.)

Практичне заняття 12.

Тема: Передумови формування ідеї сталого розвитку та трансформація світоглядних підходів у сфері взаємодії людини та природи

Мета: ознайомитися зі становленням ідей сталого розвитку, ознайомитися з головними тенденціями світового характеру у взаєминах з природою.

Питання для обговорення:

1. Визначення і сутність стратегії сталого розвитку.
2. Завдання і головні принципи переходу до сталого розвитку.
3. Історія формування концепції сталого розвитку.
4. Сучасні глобальні екологічні виклики.
5. Міжнародне співробітництво та інституції у реагуванні на глобальні проблеми.
6. Вплив глобальних та регіональних чинників на стан довкілля в Україні.

Практичне заняття 13.

Тема: Міжнародна діяльність у галузі сталого розвитку

Мета: ознайомитися з міжнародною діяльністю в галузі реалізації ідей сталого розвитку.

Питання для обговорення:

1. Конференція ООН «Людина і довкілля» (Стокгольм, 1972). Всесвітня стратегія охорони природи (1980). Доповідь «Наше спільне майбутнє» (1987).
2. Ріо-де-жанейрська декларація з навколишнього середовища та розвитку.
3. План дій «Порядок денний на 21 ст.».
4. РКЗК ООН, Кіотський протокол та його ринкові механізми. Конвенція про біологічне різноманіття і Картахенський протокол.
5. Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку. Йоганнесбурзький план виконання рішень. Комісія ООН зі сталого розвитку. Конференція ООН з питань зміни клімату (Копенгаген, 2009).
6. Конференція ООН зі сталого розвитку («Ріо+20»). Хартія Землі. Десятиліття освіти задля сталого розвитку ООН, 2005-2014.
7. Доповіді про світовий розвиток Світового банку.
8. Декларація тисячоліття і цілі Розвитку Тисячоліття як відображення нового етапу в розвитку людства. Доповіді про людський розвиток Програми розвитку ООН.

Практичне заняття 14.

Тема: Індикатори сталого розвитку.

Мета: навчитися ідентифікувати рівні соціально-економічного розвитку на предмет відповідності сталим принципам.

Питання для обговорення:

1. Загальні підходи до визначення індикаторів сталого розвитку.
2. Групи екологічних, економічних та соціальних індикаторів сталого розвитку.
3. Загальна методологія розрахунку індикаторів сталого розвитку.
4. Комплексні індикатори сталого розвитку.
5. Індекс людського розвитку.
6. Критерій реального прогресу.
7. Розрахунок екологічного сліду.
8. Індекс живої планети.
9. Індекс екологічної сталості.
10. Індекс екологічного виконання.
11. Індекс щасливої планети.

Практичне заняття 15.

Тема: Україна на шляху до сталого розвитку.

Мета: ознайомитися з політикою нашої країни в контексті реалізації ідей сталого розвитку.

Питання для обговорення:

1. Особливості екологічної політики України в контексті сталого розвитку.
2. Умови забезпечення сталого розвитку населених пунктів.
3. Головні аспекти переходу до сталого розвитку України.
4. Адаптація Глобальних цілей сталого розвитку до умов України.
5. Стратегія сталого розвитку України.

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання

Індивідуальні завдання з дисципліни «СКП» виконуються самостійно кожним студентом на основі вільного вибору теми завдання. КПЗ охоплює усі основні теми дисципліни. Метою виконання КПЗ є поглиблення знань студентів у тих темах курсу, що найменш розглядаються у лекційних і практичних заняттях. При виконанні та оформленні КПЗ студент може використати комп'ютерну техніку, інформацію з Інтернету, статистичний, довідковий та інші необхідні матеріали. Виконання КПЗ вимагає від студентів навичок опрацювання статистичних показників, вміння робити еколого-економічні розрахунки, аналізувати і систематизувати використану інформацію, робити висновки та рекомендації щодо вирішення поставлених екологічних проблем. КПЗ оцінюється за 100 – бальною шкалою з наступним її переведенням у середньозважену величину в залежності від питомої ваги відповідної складової залікового кредиту.

Варіанти КПЗ з дисципліни «СКП»

1. Стратегії сталого розвитку в країнах Європи (за вибором студента: Польща, Німеччина, Франція, Італія).
2. Розроблення місцевого плану дій з охорони довкілля (на прикладі Тернопільської області).
3. Приклади ефективного управління охороною природи у межах басейнів річок (на регіональному рівні).
4. Природні і антропогенні катастрофи та їх наслідки.
5. Пріоритети екологічної безпеки та виробництво екологічно чистої продукції (на регіональному рівні).
6. Міжнародні проекти створення екологічної мережі.
7. Сценарії майбутнього розвитку людства (на основі прогнозів глобальних моделей).
8. Міжнародний досвід і співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища.

9. Інноваційні технології в природокористуванні (на регіональному рівні).
10. Міжнародні конвенції по захисту довкілля та участь в них України.

7. Самостійна робота

№ п/п	Тематика
1	<p>Тема 1. Екологічні основи природокористування Основні екологічні принципи визначають природокористування і його взаємодію з навколишнім середовищем. Вплив біорізноманіття на природокористування і чому її збереження важливо для екосистем Інструменти і методи, які використовуються для визначення та оцінки екологічних параметрів природних об'єктів.</p>
2	<p>Тема 2. Форми антропогенного впливу на навколишнє середовище Основні види забруднень навколишнього середовища, які існують через антропогенний вплив, і як вони виникають. Вплив наслідків масового використання пластику та інших некорисних матеріалів для навколишнього середовища. Як можна зменшити антропогенний вплив на клімат та які заходи можуть сприяти боротьбі зі зміною клімату</p>
3	<p>Тема 3. Сучасні проблеми природокористуванні в світі й Україні Головні екологічні виклики, які стоять перед сучасним природокористуванням у світі. Основні проблеми та конфлікти пов'язані із земельними ресурсами в Україні Стратегії інтегрованого природокористування можуть допомогти зберегти екосистеми в Україні</p>
4	<p>Тема 4. Природокористування як система людської діяльності Роль природокористування в системі суспільства Ключові складові системного підходу до природокористування Вплив законів та політики на природокористування.</p>
5	<p>Тема 5. Еколого-економічні основи земле-, водо- та лісокористування й використання мінеральних ресурсів Економічні фактори впливають на рішення щодо землекористування та водуправління. Як можна балансувати використання лісових ресурсів для економічних цілей і збереження лісового покриву. Економічні інструменти, які можна використовувати для стимулювання екологічно відповідального видобутку мінеральних ресурсів.</p>
6	<p>Тема 6. Історичні аспекти взаємодії людства і природи. Філософські та культурологічні концепції взаємин людини і природи Філософські концепції взаємин людини і природи Культурні аспекти взаємодії людства і природи в різних епохах. Історичний досвід взаємодії людини і природи для сучасних екологічних викликів.</p>
7	<p>Тема 7. Концепції географічного детермінізму Основні ідеї пов'язані з цією концепцією географічного детермінізму Географічний детермінізм і розуміння географії та культурного розвитку. Які критики і спростування були висловлені щодо концепції географічного детермінізму.</p>
8	<p>Тема 8. Вчення В. І. Вернадського про ноосферу Основні ідеї В. І. Вернадського стосовно ноосфери та її ролі в природокористуванні. Практичні наслідки вчення про ноосферу для сучасного ставлення до екології і природокористування. Ноосферна концепція співвідноситься із сучасними тенденціями в екології та сталому розвитку.</p>
9	<p>Тема 9. Економічні моделі природокористування. «Зелена» і циркулярна економіка Основні економічні моделі як впливають на людей, які використовують природні ресурси Як "зелена" економіка відрізняється від традиційного підходу до економічного розвитку. Переваги та недоліки циркулярної економіки</p>

10	<p>Тема 10. Концепції екологічних мереж Роль "екологічних мереж" і їх вплив на збереження біорізноманіття. Функції, які відіграють екокоридори і природні зони в створенні екологічних мереж. Як екологічні мережі можуть сприяти збалансованому природокористуванню.</p>
11	<p>Тема 11. Довкілля в концепціях розвитку майбутнього Ключові концепції розвитку майбутнього враховують довкілля та сталий розвиток. Які виклики ставлять перед собою сучасні концепції розвитку, щодо збереження природи та зменшення антропогенного впливу. Наслідки та переваги реалізації цих концепцій для майбутнього планети.</p>
12	<p>Тема 12. Передумови формування ідеї сталого розвитку та трансформація світоглядних підходів у сфері взаємодії людини та природи Вплив історичних подій та розвиток світоглядних підходів на формування ідеї сталого розвитку. Ключові концепції і теоретичні підходи вплинули на еволюцію взаємин людини і природи в контексті сталого розвитку. Які перспективи має трансформація світоглядних підходів у сфері взаємодії людини і природи для майбутнього.</p>
13	<p>Тема 13. Міжнародна діяльність у галузі сталого розвитку Як міжнародні організації та угоди сприяли розвитку і впровадженню концепції сталого розвитку. Основні глобальні виклики і завдання стоять перед міжнародною спільнотою в галузі сталого розвитку. Як може співпраця між країнами і міжнародними організаціями сприяти досягненню сталого розвитку.</p>
14	<p>Тема 14. Індикатори сталого розвитку Основні індикатори, які використовуються для вимірювання сталого розвитку та його складових Методи та підходи, які застосовуються для оцінки сталого розвитку на різних рівнях: глобальному, національному, регіональному Ефективність впровадження стратегій сталого розвитку за допомогою індикаторів.</p>
15	<p>Тема 15. Україна на шляху до сталого розвитку Основні виклики і можливості стосовно сталого розвитку існують для України. Конкретні заходи та політики України спрямовані на досягнення сталого розвитку. Як важливо забезпечити збалансовану взаємодію між економічним розвитком, соціальними потребами і охороною навколишнього середовища в контексті сталого розвитку в Україні.</p>

8. Тренінг з дисципліни

Тематика: Оцінка рівня сталості розвитку регіону

1. Провести оцінку стану мінерально-сировинних, енергетичних, біологічних, земельних, водних ресурсів своєї області.
2. Оцінити екологічну ситуацію області.
3. На карті виділити екологічно депресивні регіони.
4. Обґрунтувати шляхи раціонального використання природних ресурсів і покращення екологічної ситуації.
5. На основі системи показників сталого розвитку провести оцінку екологічного рівня господарства регіону і зробити висновки.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі навчання дисципліни «СКП» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;

- заліково-модульне тестування та опитування;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- оцінювання результатів тренінг;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- контрольна робота;
- інші види індивідуальних та групових завдань;
- залік.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “СКП” визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3 (тренінг)
30%	40%	30%
1. Опитування (тестування) на заняттях: 7 тем по 5 балів – мах 35 балів. 2. Письмова робота – мах 65 балів.	1. Усне опитування (тестування) на заняттях: 8 тем по 5 балів – мах 40 балів. 2. Письмова робота – мах 60 балів.	1. Підготовка тренінгу – мах 40 балів. 2. Участь у тренінгах – мах 60 балів.

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добро)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов’язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1	Електронний варіант лекцій	1–15
2	Тестові завдання (електронний варіант)	1–15
3	Контрольні роботи (у т.ч. електронний варіант)	1–15

Рекомендовані джерела інформації Перелік методичних вказівок та матеріалів

1. Дронова О. Л., Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст: навчально-методичний посібник. К.: Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.
2. Дух О.І., Цицюра Н.І., Бондар О.Б. Професійний розвиток педагогів на засадах філософії “Zero Waste” у системі підвищення кваліфікації. Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка Педагогічні науки / за заг. ред. В. Є. Бенери. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 16. С. 15–21.
3. Ліщитович Л. І. Ноосфера. К. : Ліра-К, 2021. 308 с.
4. Масна О. Зварич Р. Сучасний стан «зеленої економіки» в Україні. Інновації в освіті : реалії та перспективи розвитку : II міжнар. наук.-практ. конф., 25 листоп. 2021 р. : матеріали. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С. 158-160.
5. Мельник, Л. Г. «Зелена» економіка (досвід ЄС і практика України у світлі III і IV промислових революцій) : підручник. Суми : Університетська книга, 2019. 463 с.
6. Новаковська, І. О. Економіка землекористування: навч. посіб. К. : Аграрна наука, 2018. 400 с.
7. Сталій розвиток України в контексті формування нового світового економічного і фінансового порядку: монографія / А. І. Крисоватий, Є. В. Савельєв, А. Д. Войцешук та ін. ; за наук. ред. А. І. Крисоватого, Є. В. Савельєва. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2019. 484 с.
8. Leal Filho W., Tripathi S. K., Andrade Guerra J. B. S. O. D., Giné-Garriga R., Orlovic Lovren V. & Willats J.. Using the sustainable development goals towards a better understanding of sustainability challenges. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*. 2019. №26:2. P. 179-190. DOI: 10.1080/13504509.2018.1505674.
9. Sachs J.D., Schmidt-Traub G., Mazzucato M. Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals. *Nat Sustain*. 2019. №2. P. 805–814. <https://doi.org/10.1038/s41893-019-0352-9>.
10. Vinuesa, R., Azizpour, H., Leite, I. The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals. *Nat Commun*. 2020. №11. P. 233. <https://doi.org/10.1038/s41467-019-14108-y>.

Інформаційні ресурси

1. Кабінет Міністрів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>
2. Законодавство України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua/>
3. Державний комітет статистики України / [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>